

Vài suy nghĩ về phòng, chống tệ cơ hội chính trị trong lĩnh vực tài chính - ngân hàng (từ vụ án Vạn Thịnh Phát và Ngân hàng Thương mại cổ phần Sài Gòn)

Some reflections on preventing and combating political opportunism in the financial and banking sector (from the Vạn Thịnh Phát and Saigon Commercial Joint Stock Bank cases)

TS. HUỖNH THỊ CHUYỀN

Học viện Báo chí và Tuyên truyền; Email: hongchuyennn@gmail.com

Ngày nhận bài: 05/03/2026

Ngày phản biện: 25/4/2026

Ngày duyệt đăng: 23/5/2026

Chủ đề của bài viết thuộc lĩnh vực: Khoa học xã hội và nhân văn

Tóm tắt: Từ vụ án Trương Mỹ Lan - Vạn Thịnh Phát và Ngân hàng SCB (cùng một số vụ án trước đó) cho thấy tệ cơ hội chính trị diễn biến phức tạp trong ngành tài chính - ngân hàng. Bài viết làm rõ mối quan hệ giữa sự tha hóa quyền lực và sự suy thoái đạo đức công vụ trong lĩnh vực kinh tế chuyên biệt này, đồng thời đề xuất một số giải pháp nhằm rà soát và khắc phục những thiếu sót trong quy định tín dụng ngân hàng, nâng cao quản trị ngân hàng, và thiết lập các cơ chế kiểm soát quyền lực độc lập, từ đó góp phần bảo vệ an ninh tài chính và tính liêm chính của bộ máy nhà nước.

Từ khóa: tệ cơ hội chính trị; vụ án Vạn Thịnh Phát; ngân hàng SCB; kiểm soát quyền lực; đạo đức công vụ; an ninh tài chính.

Abstract: In recent years, Vietnam's financial and banking sector has achieved important milestones. However, due to various factors, crime in this sector has become increasingly common and complex. Many cases have led to serious consequences, notably the Trương Mỹ Lan - Vạn Thịnh Phát case and the SCB Bank case. These cases, together with previous ones, reveal manifestations of political opportunism in the financial and banking sector. The article clarifies the relationship between the corruption of power and the degradation of public service ethics in this specialized economic field while proposing solutions to review and address shortcomings in banking credit regulations, improve banking governance, and establish independent power-control mechanisms, thereby contributing to safeguarding financial security and the integrity of the state apparatus.

Keywords: political opportunism; Vạn Thịnh Phát case; SCB Bank; power control; public service ethics; financial security.

1. Đặt vấn đề

Trong tiến trình hội nhập kinh tế sâu rộng, tài chính - ngân hàng luôn được coi là “mạch máu” của nền kinh tế, đóng vai trò quyết định đến sự ổn định vĩ mô và an ninh quốc gia. Tuy nhiên, thực tiễn từ vụ án Tập đoàn Vạn Thịnh Phát và Ngân hàng SCB đã bộc lộ thực trạng báo động về sự giao thoa bất chính giữa quyền lực kinh tế và sự suy thoái tư tưởng chính trị.

Đây không chỉ đơn thuần là một vụ án sai phạm kinh tế đặc biệt nghiêm trọng về quy mô tài sản, mà còn là minh chứng điển hình cho “tệ cơ hội chính trị” - nơi các nhóm lợi ích dùng tiềm lực tài chính để lũng đoạn chính sách, vô hiệu hóa hệ thống giám sát và làm tha hóa một bộ phận cán bộ trong bộ máy nhà nước. Việc nhận diện đúng bản chất, phương thức hoạt động của chủ nghĩa cơ hội trong lĩnh vực này không chỉ là yêu

cầu cấp bách để bảo vệ hệ thống tài chính, mà còn là nhiệm vụ then chốt trong công tác xây dựng, chỉnh đốn Đảng theo tinh thần “không có vùng cấm, ngoại lệ trong phòng, chống tham nhũng”.

Phần lớn các nghiên cứu hiện nay tập trung vào kỹ thuật quản lý ngân hàng hoặc pháp lý kinh tế, mà chưa đi sâu vào cơ chế tha hóa quyền lực và chủ nghĩa cơ hội của cán bộ quản lý trong mối quan hệ với các tập đoàn kinh tế lớn.

Cách tiếp cận của bài viết là sự giao thoa giữa kinh tế và chính trị. Đây là cách tiếp cận mới không chỉ nhìn nhận dưới góc độ Kinh tế học mà dưới góc độ Chính trị học, cụ thể là “tệ cơ hội chính trị” - một vấn đề nhạy cảm nhưng sống còn đối với sự ổn định kinh tế của quốc gia.

2. Phương pháp nghiên cứu

Phương pháp phân tích tình huống: Tập trung mô tả vụ án Vạn Thịnh Phát và Ngân hàng SCB như một thực thể điển hình để nhận diện các quy luật của tệ cơ hội chính trị. Việc đi sâu vào một vụ án cụ thể cho phép rút ra những kết luận có tính khái quát về cơ chế tha hóa quyền lực trong lĩnh vực tài chính - ngân hàng.

Phương pháp thu thập và phân tích dữ liệu thứ cấp: Dữ liệu nghiên cứu được tổng hợp từ các nguồn thông tin chính thống và có độ xác thực cao, bao gồm: Các văn bản quy phạm pháp luật, nghị quyết và kết luận của Đảng (khóa XI, XII, XIII); Hồ sơ pháp lý, cáo trạng và bản án sơ thẩm, phúc thẩm của Tòa án nhân dân TP. Hồ Chí Minh liên quan đến vụ án; Các báo cáo chuyên ngành của Ngân hàng Nhà nước và các cơ quan thanh tra, kiểm tra; Thông tin từ các cơ quan báo chí chính thống để đảm bảo tính thời sự và khách quan.

Phương pháp logic - lịch sử: Được sử dụng để theo dõi quá trình biến đổi của các quy định pháp luật về tài chính qua từng thời kỳ, đối chiếu với diễn biến thực tế của vụ án. Từ đó, chỉ ra sự tương phản giữa mục tiêu chính sách và kẻ hở thực thi - nơi chủ nghĩa cơ hội nảy sinh.

Phương pháp diễn dịch và quy nạp: Từ những biểu hiện suy thoái cụ thể của cá nhân cán bộ trong vụ án (quy nạp), bài viết khái quát quy luật về sự lũng đoạn của nhóm lợi ích. Ngược lại, từ những định hướng lớn của Đảng về xây dựng chỉnh đốn Đảng (diễn dịch), tác giả đề xuất các giải pháp cụ thể cho

lĩnh vực tài chính - ngân hàng.

3. Kết quả nghiên cứu và thảo luận

3.1. Nhận diện tệ cơ hội chính trị trong lĩnh vực tài chính - ngân hàng: từ bài học đắt giá Vạn Thịnh Phát - Ngân hàng Thương mại cổ phần Sài Gòn và một số ngân hàng khác

Từ khi mới ra đời cho đến nay, Đảng Cộng sản Việt Nam đã không ngừng đấu tranh để phòng, chống những biểu hiện của chủ nghĩa cơ hội, trọng tâm là phòng, chống tệ cơ hội chính trị nhằm loại bỏ những phần tử cơ hội trong đội ngũ để xây dựng tổ chức Đảng thực sự thống nhất về chính trị, tư tưởng; tổ chức trong sạch, đoàn kết và vững mạnh. Ban Chấp hành Trung ương đã ban hành: Nghị quyết số 12-NQ/TW ngày 16/01/2012, Hội nghị lần thứ tư Ban Chấp hành Trung ương Đảng khóa XI về một số vấn đề cấp bách về xây dựng Đảng hiện nay; Nghị quyết số 04-NQ/TW ngày 30/10/2016, Hội nghị lần thứ tư Ban Chấp hành Trung ương Đảng khóa XII về tăng cường xây dựng, chỉnh đốn Đảng; ngăn chặn, đẩy lùi sự suy thoái về tư tưởng chính trị, đạo đức, lối sống, những biểu hiện “tự diễn biến”, “tự chuyển hóa” trong nội bộ (Ban Chấp hành Trung ương, 2016); Kết luận số 21-KL/TW ngày 25/10/2021, Hội nghị lần thứ tư Ban Chấp hành Trung ương Đảng khóa XIII về đẩy mạnh xây dựng, chỉnh đốn Đảng và hệ thống chính trị; kiên quyết ngăn chặn, đẩy lùi, xử lý nghiêm cán bộ, đảng viên suy thoái về tư tưởng chính trị, đạo đức, lối sống, biểu hiện “tự diễn biến”, “tự chuyển hóa” (Ban Chấp hành Trung ương, 2021).

Trong lĩnh vực tài chính - ngân hàng, “Tệ cơ hội chính trị” là thuật ngữ chỉ hành vi của những cá nhân hoặc nhóm lợi ích lợi dụng chức vụ, quyền hạn hoặc các kẽ hở của chính sách để trục lợi cá nhân, phe nhóm, gây thiệt hại cho hệ thống tài chính và nền kinh tế. Đây là một dạng biến tướng của tham nhũng và suy thoái đạo đức nghề nghiệp, thường diễn ra tinh vi dưới vỏ bọc các hoạt động kinh doanh đúng quy trình.

Dưới góc độ kinh tế học, tệ cơ hội chính trị trong lĩnh vực tài chính - ngân hàng không chỉ là vấn đề đạo đức mà là một sự thất bại thị trường (market failure) nghiêm trọng, phát sinh từ sự kết hợp giữa độc quyền nhóm và sự thiếu minh bạch thông tin. Vụ án Ngân hàng SCB và Tập đoàn Vạn Thịnh Phát là ví dụ điển hình nhất trong lịch sử tài chính Việt Nam về

việc dùng sở hữu chéo làm công cụ cho tệ cơ hội chính trị và trục lợi cá nhân. Trương Mỹ Lan cùng các đồng phạm đã lợi dụng kẽ hở của pháp luật để tạo nên một “ma trận” SCB - Vạn Thịnh Phát, làm dòng tiền không vận hành theo quy luật thị trường mà vận hành theo quy luật “rút ruột” thông qua các giai đoạn như:

Giai đoạn 1: Giai đoạn thâm tóm, tạo vỏ bọc sở hữu: Bà Trương Mỹ Lan không trực tiếp giữ chức vụ quản lý tại SCB nhưng nắm giữ 91,5% cổ phần thông qua: cá nhân đứng tên hộ (hàng chục cá nhân, nhân viên tập đoàn); Pháp nhân đứng tên hộ (các công ty “ma” trong và ngoài nước).

Giai đoạn 2: Giai đoạn “rút vốn” bằng ma trận dòng tiền 3 bước. Dòng tiền từ tiền gửi của người dân tại SCB được “chạy” sang hệ sinh thái Vạn Thịnh Phát bằng quy trình khép kín gồm 3 bước:

Bước 1: Tạo lập hồ sơ vay vốn không lập ra hàng nghìn công ty “ma” (không hoạt động kinh doanh thực), các công ty này đứng tên trên các khoản vay không lồ tại SCB; Tài sản đảm bảo được nâng không giá trị lên gấp nhiều lần (ví dụ: một khu đất dự án chưa giải phóng mặt bằng được định giá như một cao ốc hoàn thiện).

Bước 2: Giải ngân và “Cắt đứt” dấu vết: Tiền sau khi SCB giải ngân không đi vào sản xuất kinh doanh mà dòng tiền được chuyển lòng vòng qua nhiều tài khoản của các công ty trong hệ sinh thái để xóa dấu vết nguồn gốc. Cuối cùng, tiền mặt được rút ra để mua gom bất động sản đắc địa (thâu tóm tài sản thực); Chuyển ra nước ngoài; Chi trả cho các “mối quan hệ” để bảo vệ hệ thống (hành vi cơ hội chính trị).

Bước 3: Đảo nợ và che giấu nợ xấu: Khi các khoản vay đến hạn, họ tiếp tục lập hồ sơ vay mới để trả nợ cũ. Việc này làm cho báo cáo tài chính của SCB luôn trông có vẻ “đẹp” với tỷ lệ nợ xấu thấp, nhằm đánh lừa các cơ quan quản lý.

Các “nút thắt” sai phạm của SCB - Vạn Thịnh Phát - Trương Mỹ Lan đó là: Hệ thống kiểm soát nội bộ bị vô hiệu hóa: các bộ phận thẩm định, rủi ro, kiểm soát của SCB thực chất chỉ là “người làm thuê” cho bà Trương Mỹ Lan. Họ ký duyệt theo mệnh lệnh thay vì theo tiêu chuẩn tín dụng. Hệ sinh thái này đã vô hiệu hóa thanh tra, giám sát - đây chính là điểm then chốt của tệ cơ hội chính trị. Nhóm lợi ích đã dùng tiền

để mua chuộc đoàn thanh tra (vụ án Đỗ Thị Nhân nhận hối lộ 5,2 triệu USD và nhiều cán bộ thanh tra ngân hàng nhận hối lộ).

Ngày 18/11/2023, “Cơ quan Cảnh sát điều tra Bộ Công an đã ban hành kết luận điều tra, đề nghị truy tố 86 bị can trong vụ án liên quan đến Công ty cổ phần Tập đoàn Vạn Thịnh Phát, Ngân hàng SCB và các đơn vị có liên quan” (Nhân Dân, 2023). Trong số này, bị can Trương Mỹ Lan (Chủ tịch Tập đoàn Vạn Thịnh Phát) bị đề nghị truy tố 3 tội danh: Đưa hối lộ; Vi phạm quy định về hoạt động của ngân hàng và tham ô tài sản. Bà Đỗ Thị Nhân, cựu Cục trưởng trưởng Cục Thanh tra, giám sát ngân hàng II - Ngân hàng Nhà nước, bị đề nghị truy tố về tội nhận hối lộ. Các bị can khác là ông Nguyễn Văn Hưng, phó chánh thanh tra phụ trách Cơ quan thanh tra giám sát ngân hàng - Ngân hàng Nhà nước; Ông Nguyễn Văn Du - quyền chánh thanh tra Cơ quan thanh tra giám sát ngân hàng (người thay ông Hưng nghỉ hưu); Nguyễn Thị Phụng, phó trưởng đoàn thanh tra; Đỗ Anh Tuấn, tổ trưởng tổ thanh tra số 3 v.v.. bị đề nghị truy tố về các tội được quy định trong Bộ luật Hình sự 2015: Tội tham ô tài sản (Điều 354); Tội nhận hối lộ (Điều 354); Vi phạm quy định về hoạt động của ngân hàng (Điều 206); Lợi dụng chức vụ, quyền hạn trong khi thi hành công vụ (Điều 356); Thiếu trách nhiệm gây hậu quả nghiêm trọng (Điều 360); Lạm dụng tín nhiệm chiếm đoạt tài sản (Điều 175).

“Bản kết luận điều tra vụ Vạn Thịnh Phát cho thấy đây là vụ án liên quan ngân hàng có nhiều sai phạm khủng khiếp với số bị hại lớn nhất từ trước đến nay (42.000 nhà đầu tư mua trái phiếu của Vạn Thịnh Phát), số tiền nhận hối lộ lớn nhất (5,2 triệu USD) và số tiền tham ô cũng lớn nhất 304.000 tỷ” (Thân Hoàng, 2023).

SCB có các sai phạm đặc biệt nghiêm trọng: dư nợ hơn 677.000 tỷ khó thu hồi. Thế nhưng cả đoàn thanh tra liên ngân hàng và đoàn cán bộ của Ngân hàng nhà nước đã “làm ngơ” - không đưa SCB vào diện kiểm soát đặc biệt. Mấy lần thanh tra nhưng báo cáo không trung thực tình trạng yếu kém của ngân hàng này nên nhiều hậu quả đáng tiếc đã xảy ra.

“Kết quả điều tra cho thấy các sai phạm khủng khiếp của SCB bị bùng phát bởi chủ tịch Tập đoàn Vạn Thịnh Phát đã chỉ đạo lãnh đạo ngân hàng đưa hối lộ bà Đỗ

Thị Nhân - cựu cục trưởng Cục Thanh tra, giám sát ngân hàng II, Ngân hàng Nhà nước (trưởng đoàn thanh tra) - số tiền đặc biệt lớn, lên đến 5,2 triệu USD. Đây là số tiền một người nhận hối lộ trong một vụ án lớn nhất từ trước đến nay” (Thân Hoàng, 2023). Các bị cáo còn lại là thành viên của đoàn thanh tra đều bị SCB “mua chuộc” bằng tiền, trong đó ông Nguyễn Văn Hưng (phó chánh thanh tra phụ trách Cơ quan thanh tra giám sát ngân hàng - Ngân hàng Nhà nước) người nhận nhiều nhất với 390.000 USD.

Đến nay, các bị cáo vụ án Trương Mỹ Lan - Vạn Thịnh Phát đã phải chịu trách nhiệm hình sự về tội phạm mà họ gây ra cũng như trách nhiệm dân sự khắc phục hậu quả.

3.2. Thực trạng, nguyên nhân và giải pháp phòng, chống tệ cơ hội chính trị trong lĩnh vực tài chính - ngân hàng

Về những sai phạm trong lĩnh vực tài chính - ngân hàng thời gian 2005-2022 (trước khi xảy ra đại án SCB), trong bài đăng trên Tạp chí điện tử Pháp lý (Viện Khoa học Pháp lý và Kinh doanh Quốc tế (IBLA - Hội Luật gia Việt Nam), tác giả Nguyễn Văn Doanh đã thống kê: “cả nước đã phát hiện, điều tra 932 vụ với 1.654 đối tượng, tài sản thiệt hại 26.362 tỷ đồng, khởi tố 575 vụ, 1.188 bị can, xử phạt hành chính 182 vụ, thu hồi cho Nhà nước trên 4.000 tỷ đồng” (Doanh, 2022).

Trong lĩnh vực tài chính - ngân hàng, tội phạm chủ yếu bị điều tra xét xử ở các tội danh như: lừa đảo chiếm đoạt tài sản, vi phạm quy định cho vay trong các tổ chức tín dụng, tham ô, tham nhũng. Địa bàn xảy ra thường tập trung Hà Nội, TP. Hồ Chí Minh, các tỉnh miền Trung và Tây Nguyên; Lĩnh vực xảy ra tội phạm chủ yếu là các ngân hàng thương mại cổ phần, ít xảy ra ở ngân hàng nước ngoài. Một số vụ án điển hình có thể kể đến như: Vụ án Huỳnh Thị Huyền Như xảy ra tại Ngân hàng Thương mại cổ phần Công thương Việt Nam (Vietinbank) Chi nhánh TP. Hồ Chí Minh đã lừa đảo chiếm đoạt hơn 4.900 tỷ đồng; Vụ án Nguyễn Đức Kiên cùng một số đồng phạm ở Ngân hàng thương mại cổ phần Á Châu gây hậu quả nghiêm trọng, lũng đoạn chính sách tiền tệ, phá hoại nền kinh tế vĩ mô, gây thiệt hại trên 1.600 tỷ đồng; Vụ án Hà Văn Thắm - nguyên Chủ tịch Hội đồng quản trị Ngân hàng Đại Dương gây thiệt hại hơn

18.000 tỷ đồng; Vụ án ở Ngân hàng Nông nghiệp và phát triển nông thôn chi nhánh Krông Bông, tỉnh Đắk Lắk: Chu Ngọc Hải chiếm đoạt hơn 114 tỷ đồng.

Theo Báo Thanh tra, trong 7 tháng đầu năm 2025, “Thanh tra ngành Ngân hàng đã triển khai 468 cuộc thanh tra, kiểm tra. Qua đó đã ban hành kết luận thanh tra đối với 310 cuộc, xử lý vi phạm đối với 276 tổ chức và 1 cá nhân. Trong đó, 73 quyết định xử phạt vi phạm hành chính đã được ban hành, với tổng số tiền xử phạt hơn 10,4 tỷ đồng” (Kim Thành, 2025).

Có thể nhận thấy những kẻ cơ hội chính trị trong lĩnh vực tài chính - ngân hàng đã lợi dụng kẽ hở của pháp luật, cố ý làm trái các quy định của nhà nước về quản lý kinh tế gây hậu quả nghiêm trọng, lũng đoạn chính sách tiền tệ, phá hoại nền kinh tế vĩ mô gây thiệt hại lớn cho nhà nước và nhân dân.

Tác giả Nguyễn Văn Doanh (Doanh, 2022), khi nghiên cứu tình hình tội phạm và vi phạm pháp luật trong lĩnh vực ngân hàng đã chỉ 5 nguyên nhân cơ bản sau đây:

Thứ nhất, ngân hàng là “kênh” quan trọng nhất thu hút và cung cấp vốn cho nền kinh tế. Bên cạnh những thành quả đạt được, hoạt động của hệ thống ngân hàng còn bộc lộ nhiều hạn chế như: quy chế, quy trình không được thực hiện nghiêm túc, cho vay, cho vay đảo nợ để che giấu nợ xấu không thực hiện đúng quy định của các tổ chức tín dụng; một bộ phận cán bộ ngân hàng đạo đức nghề nghiệp của xuống cấp nghiêm trọng, có việc tiếp tay, thông đồng với các đối tượng bên ngoài để chiếm đoạt tài sản của nhà nước và nhân dân. Nguyên nhân này làm cho tội phạm trong lĩnh vực tài chính ngân hàng diễn biến phức tạp.

Thứ hai, trong nhiều năm gần đây, hệ thống các ngân hàng thương mại với nhiều chi nhánh phát triển về số lượng nhưng chưa chú trọng đến chất lượng, dẫn đến tình trạng có nhiều chi nhánh ngân hàng hoạt động trên một địa bàn nhỏ, cạnh tranh không lành mạnh, dễ dẫn đến vi phạm pháp luật. Một số ngân hàng thương mại cổ phần tập trung cho vay vào lĩnh vực có lợi nhuận cao, nhưng nhiều rủi ro như bất động sản, chứng khoán. Hoặc tăng lãi suất huy động vốn, tăng trưởng tín dụng nóng bằng cách chấp nhận rủi ro. Trong khi đó, công tác quản lý nhà nước trong lĩnh vực tài chính - ngân hàng còn bộc lộ nhiều yếu kém.

Quản trị ngân hàng chưa theo kịp sự phát triển nhanh mạng lưới chi nhánh và tổng tài sản.

Thứ ba, việc phòng, chống tội phạm trong lĩnh vực tài chính ngân hàng còn nhiều hạn chế, bất cập. Việc phát hiện các vụ án trong lĩnh vực tài chính - ngân hàng thường đến từ nguồn tin của một số cá nhân, tổ chức, đơn vị có quyền lợi bị ảnh hưởng. Chưa có nhiều vụ việc được phát hiện, điều tra thông qua nguồn tin từ quần chúng nhân dân. Hoạt động mở rộng điều tra các vụ án về tài chính - ngân hàng gặp nhiều khó khăn.

Thứ tư, công tác điều tra các vụ án trong ngân hàng thường gặp nhiều khó khăn, cản trở do các đối tượng đối phó một cách quyết liệt. Với lý do bảo vệ khách hàng, một số ngân hàng thương mại thường từ chối không cung cấp tài liệu, các thông tin liên quan đến vụ án, không phối hợp với cơ quan điều tra vì muốn che giấu các sai phạm của chính cán bộ ngân hàng. Những điều này đang cản trở công tác phòng chống tội phạm kinh tế trong lĩnh vực ngân hàng.

Thứ năm, những sai phạm trong công tác quản lý của đội ngũ lãnh đạo ngân hàng (như bao che, tiếp tay) làm cho cán bộ ngân hàng dễ dàng thực hiện các hành vi phạm tội.

Với vụ án Trương Mỹ Lan và SCB, ngoài 5 nguyên nhân (nêu trên), chúng tôi cho rằng, nguyên nhân cơ bản nhất dẫn đến những sai phạm tày đình của SCB đó là vấn đề sở hữu chéo (nghĩa là tổ chức/ cá nhân nắm cả kênh huy động tiền của xã hội lẫn kinh doanh). Diễn đạt theo ngôn ngữ đời thường là: có những ông (bà) chủ nhà bank, vừa buôn tiền lại vừa buôn đất, đầu tư sản xuất..., tức là trong cái nhà lớn kinh doanh đa lĩnh vực của các ông (bà) ấy có một cái nhà bank, tay trái ký giấy huy động tiền thì tay phải rút ra làm dự án. Đây là nguyên nhân đáng báo động!

Vụ Vạn Thịnh Phát - Trương Mỹ Lan - SCB giống lên hồi chuông cảnh báo: Vấn đề hoàn thiện hệ thống pháp luật, kiểm soát sở hữu chéo, chặn tháo tung hoạt động ngân hàng đang là vấn đề cấp bách ở Việt Nam hiện nay.

Thời điểm năm 2017, Quốc hội nước CHXHCN Việt Nam khóa 14, họp ngày 20/11/2017 thông qua “Luật sửa đổi, bổ sung một số điều của Luật Các tổ

chức tín dụng” (Quốc hội, 2017). Tuy nhiên, những sai phạm trong lĩnh vực tài chính - ngân hàng thời gian 2005-2022 cho thấy vẫn còn nhiều kẽ hở của pháp luật trong lĩnh vực tài chính - ngân hàng. Năm 2024, Quốc hội khóa 15 lại thông qua “Luật Các tổ chức tín dụng” (Quốc hội, 2024).

Ngày 16 tháng 7 năm 2025, Quốc hội lại tiếp tục thông qua Luật số 96/2025/QH15 - “Luật sửa đổi, bổ sung một số điều của Luật Các tổ chức tín dụng” (Quốc hội, 2025) nhằm hoàn thiện khung khổ pháp lý cho hoạt động của các tổ chức tín dụng, tăng cường an toàn hệ thống ngân hàng, phòng ngừa rủi ro mất khả năng chi trả, đồng thời bảo đảm tính minh bạch và ổn định của thị trường tài chính - tiền tệ.

Như vậy, chống tệ cơ hội chính trị trong lĩnh vực tài chính - ngân hàng tài là một công việc vô cùng phức tạp. Từ vụ án Trương Mỹ Lan - Vạn Thịnh Phát - SCB, chúng ta có thể rút ra những bài học lớn như sau:

Một là, vấn đề xây dựng chính sách pháp luật trong lĩnh vực tài chính - ngân hàng, cụ thể là Luật các tổ chức tín dụng và các văn bản hướng dẫn thi hành.

Hai là, vấn đề phòng ngừa, kiểm soát, xử lý từ sớm, từ xa; xây dựng hệ thống cảnh báo chuẩn mực và khoa học; Thiết kế mô hình kiểm tra, giám sát đủ mạnh trong Ngân hàng Nhà nước hoặc tổ chức độc lập.

Ba là, bài học về công tác cán bộ và kiểm soát quyền lực trong hệ thống ngân hàng. Công tác cán bộ phải luôn được chú trọng và kiểm tra giám sát, đặc biệt là những cán bộ làm công tác thanh tra; có thể thành lập tổ chức thanh tra độc lập ở trong hoặc ngoài hệ thống ngân hàng để đảm bảo tính khách quan. Phải đổi mới công tác cán bộ và nâng cao “sức đề kháng” chính trị trong khối cơ quan quản lý kinh tế.

Những bài học khác là: Nhà nước phải sửa đổi quy định liên quan đến tội phạm tham nhũng, kinh tế trong lĩnh vực tài chính, chú trọng xử lý các hành vi dùng công cụ tài chính hợp thức hóa chiếm đoạt, rửa tiền (Vụ án SCB là lời cảnh tỉnh sâu sắc đối với cơ quan quản lý và cộng đồng doanh nghiệp khi đạo đức quản trị suy thoái và kiểm soát quyền lực không chặt chẽ, khu vực tư hoàn toàn có thể trở thành mảnh đất

màu mỡ cho tham nhũng phát sinh).

Để ngăn chặn “SCB thứ hai”, chúng ta đã và đang thực hiện: Luật Các tổ chức tín dụng (sửa đổi 2025): Hạ tỷ lệ sở hữu cổ phần, siết chặt quy định về người có liên quan; Công khai thông tin: Buộc các ngân hàng phải công bố danh sách cổ đông sở hữu từ 1% vốn điều lệ; Tăng cường giám sát từ xa: Dùng dữ liệu lớn (Big Data) để theo dõi các dòng tiền bất thường giữa ngân hàng và hệ sinh thái sân sau.

Ngoài ra, Nhà nước phải có các biện pháp mạnh tay, làm lành mạnh hóa các hoạt động tín dụng. Cần áp dụng hệ thống quản trị rủi ro theo chuẩn thế giới. Ngân hàng nào mà không đáp ứng được yêu cầu thì phải loại bỏ. Đây cũng là dịp để Chính phủ và các bộ ngành có liên quan rà soát, cơ cấu lại hệ thống ngân hàng trong cả nước, đặc biệt là các ngân hàng thương mại.

4. Kết luận

Nghiên cứu về tệ cơ hội chính trị trong lĩnh vực tài chính - ngân hàng (từ vụ án Vạn Thịnh Phát và Ngân hàng SCB), có thể rút ra những kết luận sau: Thứ nhất, khẳng định tệ cơ hội chính trị trong lĩnh vực tài chính không chỉ là sai phạm kinh tế đơn thuần mà là sự tha hóa quyền lực của một số cán bộ ngân hàng và thanh tra ngân hàng đã biến chất; Thứ hai, nghiên cứu cho thấy cách thức các nhóm lợi ích sử dụng (lợi thế tài chính) để làm tê liệt các công cụ kiểm soát quyền lực nhà nước (Vụ án đoàn thanh tra ngân hàng là minh chứng).

Về lý luận, nghiên cứu cung cấp khung lý thuyết mới để nhận diện tội phạm kinh tế dưới góc độ chính trị học. Về thực tiễn, nghiên cứu cung cấp luận cứ khoa học để các cơ quan chức năng hoàn thiện thể chế quản trị ngân hàng và đổi mới cơ chế kiểm soát quyền lực, góp phần bảo vệ an ninh tài chính quốc gia và sự trong sạch của bộ máy nhà nước.

Khuyến nghị và hướng nghiên cứu tiếp theo: Cần khẩn trương thiết lập cơ chế giám sát độc lập đối với ngành ngân hàng, tách bạch quyền lợi giữa cán bộ thanh tra với đối tượng thanh tra thông qua hệ thống kiểm soát tài sản thực chất và số hóa hoạt động công vụ; Do phạm vi bài viết tập trung vào lĩnh vực tài chính - ngân hàng, các nghiên cứu sau này có thể mở rộng phân tích tệ cơ hội chính trị trong các lĩnh vực nhạy cảm khác như thị trường chứng khoán, đầu tư

công hoặc quản lý đất đai để có cái nhìn toàn diện hơn về cuộc đấu tranh phòng, chống tham nhũng, tiêu cực của Đảng và Nhà nước hiện nay./.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Ban Chấp hành Trung ương. (2012). Nghị quyết số 12-NQ/TW ngày 16/01/2012, Hội nghị lần thứ tư Ban Chấp hành Trung ương Đảng khóa XI về một số vấn đề cấp bách về xây dựng Đảng hiện nay. Văn phòng Trung ương Đảng.
2. Ban Chấp hành Trung ương. (2016). Nghị quyết số 04-NQ/TW ngày 30/10/2016, Hội nghị lần thứ tư Ban Chấp hành Trung ương Đảng khóa XII về tăng cường xây dựng, chỉnh đốn Đảng; ngăn chặn, đẩy lùi sự suy thoái về tư tưởng chính trị, đạo đức, lối sống, những biểu hiện "tự diễn biến", "tự chuyển hóa" trong nội bộ. Văn phòng Trung ương Đảng.
3. Ban Chấp hành Trung ương. (2021). Kết luận số 21-KL/TW ngày 25/10/2021, Hội nghị lần thứ tư Ban Chấp hành Trung ương Đảng khóa XIII về đẩy mạnh xây dựng, chỉnh đốn Đảng và hệ thống chính trị; kiên quyết ngăn chặn, đẩy lùi, xử lý nghiêm cán bộ, đảng viên suy thoái về tư tưởng chính trị, đạo đức, lối sống, biểu hiện "tự diễn biến", "tự chuyển hóa". Văn phòng Trung ương Đảng.
4. Nguyễn Văn Doanh. (2022). Tình hình tội phạm và vi phạm pháp luật trong lĩnh vực ngân hàng và các giải pháp phòng ngừa, Tạp chí điện tử Pháp lý, 16/11/2022.
<https://phaply.net.vn/tinh-hinh-toi-pham-va-vi-pham-phap-luat-trong-linh-vuc-ngan-hang-va-cac-giai-phap-phong-ngua-a255359.html>
5. Thân Hoàng. (2023). Vụ Vạn Thịnh Phát: Cả đoàn thanh tra bị mua chuộc để bung bít cho sai phạm của SCB
<https://tuoitre.vn/vu-van-thinh-phat-ca-doan-thanh-tra-bi-mua-chuoc-de-bung-bit-cho-sai-pham-cua-scb-20231119042635747.htm>
6. Luật sửa đổi, bổ sung một số điều của Luật Các tổ chức tín dụng (Luật số 17/2017/QH14, 2017). Quốc hội nước Cộng hòa xã hội chủ nghĩa Việt Nam
<https://vanban.chinhphu.vn/?pageid=27160&docid=192181&classid=1&typegroupid=3>
7. Luật Các tổ chức tín dụng (Luật số 32/2024/QH15, 2024). Quốc hội nước Cộng hòa xã hội chủ nghĩa Việt Nam.
<https://vanban.chinhphu.vn/?pageid=27160&docid=211190&classid=1&typegroupid=3>
8. Luật sửa đổi, bổ sung một số điều của Luật Các tổ chức tín dụng (Luật số 96/2025/QH15, 2025). Quốc hội nước Cộng hòa xã hội chủ nghĩa Việt Nam
<https://chinhphu.vn/?pageid=27160&docid=214588&classid=1&orggroupid=1>
9. <https://tuoitre.vn/nhung-sai-pham-lon-nhat-tu-vu-an-van-thinh-phat-20231125141955318.htm>
10. <https://thanhtra.com.vn/hoat-dong-nganh-91D9B9332/thanh-tra-nganh-ngan-hang-xu-ly-vi-pham-276-to-chuc-va-1-ca-nhan-023998658.html>